

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ ПРО ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ТРАНСПОРТНІ ЗЛОЧИНИ

У кримінальному законодавстві іноземних держав норми про відповідальність за транспортні злочини доволі численні, добре диференційовані і, як правило, систематизовані. Так, спеціальні глави (або розділи), у яких зосереджені норми про транспортні злочини, є в кримінальних кодексах Росії [1], Швейцарії [2], Іспанії [3], Голландії [4], Болгарії [5], Польщі [6], Японії [7], Азербайджану [8], Грузії [9], Білорусі [10], Узбекистану [11], Таджикистану [12], Казахстану [13], Киргизстану [14], Латвії [15].

Разом з тим, у кримінальному законодавстві Австрії [16], Данії [17], Німеччини [18], Китаю [19], Сан-Марино [20], Естонії [21] транспортні злочини зосереджені в інших розділах кримінальних кодексів, в основному – у главах (розділах) про злочини проти громадської безпеки. У КК Австралії [22], Франції [23] та Індії [24] взагалі немає згадування про транспортні злочини – в цих державах прийняті відповідні спеціальні закони.

У більшості іноземних держав домінує тенденція систематизувати транспортні злочини за ознаками родового об'єкту. При-

чому найчастіше в якості такого виступають відносини в сфері безпечного функціонування (руху та експлуатації) транспорту. Характерно, що навіть у найменуванні глав (або розділів) фігурує термінологія, яка відображає зазначену специфіку родового об'єкта транспортних злочинів. Так, у КК РФ, Республіки Беларусь, Узбекистану, Киргистану, Таджикистану відповідні глави іменуються «Злочини проти безпеки руху та експлуатації транспорту», у КК Азербайджану – «Злочини проти правил безпеки руху та експлуатації транспортних засобів», у КК Латвійської республіки, Польщі та Японії – «Злочинні діяння проти безпеки руху», у КК Іспанії – «Про злочини проти безпеки на транспорті», у КК Казахстану і Грузії – «Транспортні злочини».

У кримінальних кодексах деяких іноземних держав до кола транспортних злочинів віднесені делікти, що посягають не тільки на безпеку функціонування транспорту, але і на інші суспільні відносини. Звідси, і інший підхід законодавця до формулювання назви відповідних розділів. Так, у КК Швейцарії він іменується «Злочини і провини проти громадського транспорту», у КК Болгарії – «Злочини на транспорті та інших шляхах сполучення», у КК Голландії – «Злочини, пов'язані із судноплаством та авіацією».

Криміналізація в законодавстві іноземних держав інших видів транспортних злочинів не настільки однозначна. Так, залишення місця дорожньо-транспортної події як самостійний склад транспортного злочину має місце лише в КК Азербайджану, Казахстану і РФ; порушення правил безпеки при будівництві, експлуатації або ремонті магістральних трубопроводів – у КК Таджикистану, Казахстану, Киргизстану, Азербайджану, Грузії; ненадання допомоги судну та особам, що зазнали лиха – в КК Азербайджану, Грузії, Казахстану, РФ, Голландії; порушення правил міжнародних польотів – КК Республіки Беларусь, Узбекистану, Таджикистану, Казахстану, Киргизстану, Азербайджану, Грузії.

У кримінальному законодавстві деяких іноземних держав до транспортних злочинів віднесені такі суспільно небезпечні діяння, як угон залізничного рухомого складу, повітряного, морського чи

річкового судна (КК РФ, Латвії, Естонії, Узбекистану, Болгарії, Білорусі, Голландії, ФРН, КНР), а також незаконне заволодіння транспортним засобом (угон) (КК Узбекистану, РФ, Болгарії, Естонії).

До транспортних злочинів також віднесені неповідомлення капітаном назви свого судна при зіткненні суден (КК Казахстану, Латвії, Голландії), порушення правил, що стосуються утримання автомобільних шляхів (КК Іспанії, ФРН, Білорусі, Казахстану, Киргизстану, Узбекистану), допуск до керування транспортним засобом особи, яка перебуває в стані сп'яніння або інше грубе порушення правил транспортних засобів (КК Узбекистану, Казахстану, Киргизстану, Білорусі, Польщі, Латвії).

Перше із згаданих діянь відноситься до категорії конвенційних транспортних злочинів і підлягає криміналізації результат зобов'язань, покладених на себе державами, що приєдналися до відповідних міжнародних конвенцій. Доцільність криміналізації двох інших діянь обумовлена відносно широкою поширеністю їх у реальній дійсності і досить високим ступенем суспільної небезпеки.

Разом з тим, у кримінальному законодавстві деяких іноземних держав про транспортні злочини є і занадто «спеціалізовані» норми. Так, навряд чи виправданим можна визнати встановлення в спеціальній нормі кримінальної відповідальності за самовільну без нагальної потреби зупинення поїзда (КК Таджикистану, Білорусі, Казахстану, Грузії. Це ж зауваження стосується і чинного КК України [25]. Такого роду транспортні делікти в реальній дійсності зустрічаються вкрай рідко, тому для реакції на них цілком достатньо було б загальної норми (порушення діючих на транспорті правил).

Невиправданим, на наш погляд, є виділення в спеціальну норму порушення правил безпеки руху та експлуатації маломірних судів (ст. 316 КК Республіки Білорусь). Цей різновид транспортних злочинів досить розповсюджений, але ця обставина (а також те, що предметом злочину виступає маломірне судно) аж ніяк не є перешкодою для застосування до подібних до випадків загальної норми про відповідальність за порушення правил безпеки руху та експлуатації залізничного, повітряного або водного транспорту (ст. 314

КК Республіки Беларусь). Таку ж помилку, на мою думку, допускає законодавець України, що встановив у спеціальній нормі відповідальність за порушення правил безпеки польотів повітряних суден особами, які не є працівниками повітряного транспорту (ст. 281 КК України).

Сумнівним виглядає віднесення до кола транспортних злочинів порушення правил безпеки при будівництві, експлуатації або ремонті магістральних трубопроводів (КК Таджикистану, Беларусі, Казахстану, Киргизстану, Азербайджану, Грузії). Що ж стосується порушення правил безпеки будівництві і ремонті магістральних трубопроводів, то такі порушення вже не «вписуються» у рамки об'єкта транспортних злочинів. У цьому сенсі коректну позицію зайняв законодавець України, який транспортним злочином визнав лише пошкодження об'єктів магістральних або промислових нафто-, газо-, конденсатопроводів та нафтопродуктопроводів (ст. 292 КК України).

Безпідставним видається віднесення до транспортних злочинів таких деліктів як знищення, підробка або заміна номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу (КК Болгарії, України, Латвії), незаконний провіз на повітряному судні вибухових або легкозаймистих (КК Таджикистану, Болгарії). Названі діяння посягають на суспільні відносини, які не є об'єктом транспортних злочинів.

На відміну від кримінального законодавства іноземних держав, український законодавець встановив відповідальність за порушення правил використання повітряного простору: порушення правил пуску ракет, проведення всіх видів стрільби, вибухових робіт (ст. 282 КК).

Суттєві відмінності у кримінальному законодавстві іноземних держав спостерігаються і в такому питанні, як конструювання відповідних норм про транспортні злочини. Традиційно, всі транспортні злочини поділяються на дві великі групи в залежності від того, на якому виді (типі) транспорту вони вчинюються. Подібний спосіб криміналізації транспортних злочинів, хоча і є на сьогоднішній день домінуючим, він не може бути визнаний загальним і єдино можли-

вим. У КК Польщі, Болгарії, Швейцарії зафіксовані універсальні норми про відповідальність за посягання на всі види транспортних засобів.

Так, у базовій для всієї глави про транспортні злочини ст. 342 КК Болгарії встановлена відповідальність осіб, «хто, керуючи залізничним рухомим складом, повітряноплавними засобами, механічними перевізними засобами, судном, бойовою чи спеціальною машиною, порушить правила руху і допустить заподіяння шкідливих наслідків».

Ще більш лаконічно предмет транспортних злочинів окреслений у ст.ст. 173, 174, 177 КК Польщі, у яких чітко говориться про «сухопутний, водний і повітряний транспорт». У КК Швейцарії універсальність відповідної норми (ст. 237) досягається за рахунок використання терміна «громадський транспорт», яким охоплюються вуличні, повітряні і водні його види. Правда, порушення руху залізничного транспорту виділено в окрему норму (ст. 238 КК Швейцарії).

Література:

1. Уголовный кодекс Российской Федерации. – М.: Изд-во «Зерцало», 1996. – 197 с.
2. Уголовный кодекс Швейцарии. – СПб.: Изд-во «Юридический центр Пресс», 2002. – 254 с.
3. Уголовный кодекс Испании. – М.: Изд-во «Зерцало», 1998. – 218 с.
4. Уголовный кодекс Голландии. – СПб.: Изд-во «Юридический центр Пресс», 2000. – 253 с.
5. Уголовный кодекс Республики Болгария. – СПб.: Изд-во «Юридический центр Пресс», 2001. – 228 с.
6. Уголовный кодекс Польши. – СПб.: Изд-во «Юридический центр Пресс», 2001. – 245 с.
7. Уголовный кодекс Японии. – СПб.: Изд-во «Юридический центр Пресс», 2002. – 226 с.
8. Уголовный кодекс Азербайджанской республики. – СПб.: Изд-во «Юридический центр Пресс», 2001. – 325 с.
9. Уголовный кодекс Грузии. – СПб.: Изд-во «Юридический центр Пресс», 2002. – 276 с.
10. Уголовный кодекс Республики Беларусь. – СПб.: Изд-во «Юридический центр Пресс», 2001. – 254 с.
11. Уголовный кодекс Республики Узбекистан. – СПб.: Изд-во «Юридический центр Пресс», 2001. – 380 с.

12. Уголовный кодекс Республики Таджикистан. – СПб.: Изд-во «Юридический центр Пресс», 2001. – 410 с.
13. Уголовный кодекс Республики Казахстан. – СПб.: Изд-во «Юридический центр Пресс», 2001. – 267 с.
14. Уголовный кодекс Кыргызской республики. – СПб.: Изд-во «Юридический центр Пресс», 2002. – 352 с.
15. Уголовный кодекс Латвийской республики. – СПб.: Изд-во «Юридический центр Пресс», 2001. – 253 с.
16. Уголовный кодекс Австрии. – М.: Изд-во «Зерцало», 2001. – 239 с.
17. Уголовный кодекс Дании. – СПб.: Изд-во «Юридический центр Пресс», 2001. – 230 с.
18. Уголовный кодекс ФРГ. – М.: Изд-во «Зерцало», 2000. – 208 с.
19. Уголовный кодекс Китайской Народной Республики. – СПб.: Изд-во «Юридический центр Пресс», 2001. – 367 с.
20. Уголовный кодекс Республики Сан-Марино. – СПб.: Изд-во «Юридический центр Пресс», 2002. – 253 с.
21. Уголовный кодекс Эстонской республики. – СПб.: Изд-во «Юридический центр Пресс», 2001. – 252 с.
22. Уголовный кодекс Австралии 1995 г. – СПб.: Изд-во «Юридический центр Пресс», 2002. – 388 с.
23. Уголовный кодекс Франции. – СПб.: Изд-во «Юридический центр Пресс», 2002. – 650 с.
24. Уголовный кодекс Индии. – М.: Госюриздат, 1958. – 241 с.
25. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25 – 26. – Ст. 131.